

КАИРОС У ДОБА КАРАНТИНА

Здравко Миовчић, *Дневна доза носталгије*, Српска књижевна задруга, Београд 2021

У последње три године постепено се стварала и развијала нова тематска скупина књижевних текстова, окупљена око глобалног феномена корона-вируса и пратећих појава у вези са њим: карантин, забране, и нарастајућа отуђеност међу људима. Нова збирка песама Здравка Миовчића у поднаслову нуди кључ којим се усмерава читање у правцу припадности једној таквој скупини: реч је, наиме, о „кафанским пјесмама у доба карантина”. Поднаслов даје контекст који је нужан, али уједно узрокује узмак читаоца и бојажљивост пред антагонизмом који делује непомирљиво: како повезати нешто што је симбол слободе, ведрине, и љубави према животу, са нечим што само по себи представља забрану, ограничење и изолованост? Када се томе дода и скептицизам присутан кад год се поезијом покушава обухватити атмосфера дневно-политичке ситуације, мора се признати да читалац пред Миовчићевом збирком застаје накратко збуњен, ослобођен превисоких очекивања, спреман на могуће разочарање. Премда, донекле, разумљив, овакав став испоставља се као неоправдан. Миовчић успева оно што сви добри песници желе да учине када пишу о врло актуелном, тескобном тренутку садашњице: превазилази границе које намеће кратак одсечак времена и своје песме чини сведочанством једног универзалног људског искуства. Тако његове песме постају не безвремене већ свевремене, превазилазећи читалачка очекивања која се скромно обликују на почетку књиге.

Посвета додатно усмерава читање: „Димитрију Поробићу, који ме је свакодневно подсећао и бодрио 'на даљину', дијелећи са мном дневну дозу носталгије у доба карантина, због вируса Корона, у марту и априлу 2020, када је настала већина ових пјесама”. Песма која отвара збирку, а која стоји самостално, ван циклуса, дели име са насловом збирке и уједно га објашњава: „Дани и ноћи карантина / Све су кафане затворене / Унутра пустош споља празнина / И перо само за чашом крене // Док рука остане да виси / А душу сјета обавије / Тако се слише ови записи / У дневну дозу носталгије”. И посвета и прва песма врло једноставно и концизно уводе у суштину на којој почивају главни стожери збирке. У питању су осећање затворености, чежња за некадашњим, *правим* кафанама и носталгија која настаје у „мекој паучини успомена”. Сам наслов, међутим, сугерише да је носталгија дозирана, готово складно распоређена по данима који се мере дугим карантинским часовима. То је оно што изненађује: нема ни необуздане силине којом би се певало о кафани, или о њеној идеализованој слици, нити жалобног ламентирања над данима у којима вреде другачија правила и забране, а појављују се

нове кафане које више личе на „продавнице козметике”. Један од већих квалитета ове збирке је што у њој нема горчине, ни неодмерене жести-не. Склад, једноставност и задивљујућа разноврсност којом се пева о истој теми – кафани, главне су вредности нове Миовчићеве збирке.

Збирка је сачињена од седамдесет и три песме неравномерно распоређене у осам циклуса или осам „лирских кругова”, уз уводну и завршну песму којима се књига уоквирује. Књига обимом, дакле, није мала, али њена разноврсност не огледа се у избору тема већ у поступку којим успева да од многобројних кафана описаних у збирци начини живе, готово опипљиве ликове, без варирања једне исте апотеозе кафани. Ти „ликови” добијају своје индивидуалне карактеристике, своју боју, мирис и атмосферу, те неретко делује да песник заиста говори о људима, живописног карактера и необичног шарма. Носталгија којом боји своје песме казује нам да није реч о „покојницима”, те тако ни његов жал нема ништа од оне драматичности и снаге са којом се ожалошћени опраштају од својих најмилијих. Нема, међутим, ни резигнације или зловоље. Као што са топлином и благошћу пише о свом некадашњем друштву и сабраћи у пићу, тако и о кафанама пише као о драгим пријатељима који су, што силом прилика, што игром судбине, остали у неком другом времену. Тај временски јаз између некада и сада не делује лирском субјекту непремостиво, чак напротив, у доба када је кретање простором ограничено, путовање кроз време постаје нужност и утеха: „Ући ћу душом у њој је осто / Пролаз куд тело не пролази / У време ћу кад већ у простор / Не могу јер он не долази”. Душа се у збирци испоставља као самосталан ентитет који живи свој живот, који путује, лебди и доспева на места до којих је у физичком облику немогуће допрети. У песми „Два времена” душа је поново та која успева да пронађе „пролаз којег нема”, а који спаја, или раздваја, време старења, *Хронос*, и време стварања, *Каирос*. Миовчић је сав одан *Каиросу*, бранећи се од „тока непрекидног кварења / Живога у неживо”. *Каирос* је у песми описан као „дотицање / Оног што је најгушће”, те зато у збирци често читамо како се нешто прелива, излива, тече, док само стварање неретко делује потпуно спонтано, као нешто што се, у кафанском домишљању, покреће природно и лако: „Можда би могла да потече / Покоја строфа, попут слапа”. Слика слапа, „жубора речи”, „просипања” песама, призива силину и дубину реке, али и неумитност протикања и незауостављивост стваралачког нагона.

Иако се *Каирос* повезује са оним „што је најгушће”, у Миовчићевој поезији не налазимо густу мрежу значења и не заплићемо се у магловитим наносима сећања. Све је лако и прозрочно, а сећања навиру одмерено, *гозирано*, одајући утисак помирености са оним што је прошло. Томе значајно доприноси и ритам песама који је у великој мери равномеран и непроменљив током читаве збирке. С друге стране, песме су версификационо веома различите: дужина стихова, строфа и песама је

разнолика, и варира не само од циклуса до циклуса, него и од песме до песме. Иако немају једноличну форму, њихов дух и атмосфера су препознатљиви. Миовчић је бољи и убедљивији у краћим песмама, када успева да наслика prizor, ухвати моменат, док су дуже песме, упркос већем песничком замаху, мање ефектне и памтљиве. У песми „Кад вино прича” препознајемо стиховани мото: „А опет – на шта живот личи / Ако се тако тесно мери / На капи речи и на црте”. Ни у форми ни у садржини нема строгости или ситничавости, и то правило, чини се, Миовчић примењује колико у животу, толико и у својој поетици. Па ипак, иако није строг и крут песник, Миовчић не упада у замку површности: његове песме *звуче* добро, што открива посвећеност у проналажењу одговарајуће риме и дужине стиха. Читалац лако уочава да се песник не труди да буде необичан или оригиналан, код њега срце „трепери”, а мисли „задрхте”, али та једноставност у избору песничких средстава и избегавање украса не иду на штрб песничке вештине. Имајући у виду да су све песме у збирци римоване, а да распон песничких тема није широк, изненађује што нема утиска репетитивности, нити се појављује монотонија.

Сувопарно или заморно певање тешко се може повезати са песничком темом каква је кафана. Посебно када се уочи да се кафана схвата као митско место, не толико узвишено, колико свето и неопходно као „последњи бедем и бусија / Пред налетима ништавила”. Мора се ипак одати признање живости и виталности с којима Миовчић пева о бифеима, крчмама, подрумима, избама, неуморно бележећи њихова имена и пут којим се стиже до њих. У песми „Ех Ponto” лирско *ја* се обраћа Господу: „А можда тим хаосом лечиш / Од мемле ваздух који дишем, / Од анемије ове речи”. Миовчићеве песме нису „анемичне” већ управо пунокрвне, виталне, пуне веселости и живота. Занимљиво је да ваздух у кафанама упркос „облацима дима” и прашини никада није „мемљив”, док у стешњености карантина не опстаје онај фини „прустовски мирис носталгије”. Чула мириса и укуса, дакако, и нема, а у кафани све је у томе, те специфичној дражи песама доприноси начин на који песник хвата „свјежи мирис боје” који студенти Ликовне академије уносе у кафану, или мирисе лозе и мастике. И мада хаос може бити лековит, чини се да у овој збирци песник ипак бира другачији пут, доследно бележећи имена кафана, улица, пријатеља, познаника, правећи интимну мапу једног кретања и једног времена, чиме уноси ред у разломљена сећања од којих неретко остају само „мрвичци успомена”. У првом делу књиге лајтмотивски се понављају мотиви лавиринта и мозаика. Повезују се неретко са осећањима неодређености, неснађености, па и изгубљености, и стањем вечите упитаности над својом егзистенцијом. Средишњи циклус „Аматерске представе”, донекле омекшава оштре ивице на које лирско *ја* наилази током мапирања, и доноси смех и брзину у

смењивању слика. Уједно, овај циклус нарочито подсећа да је *Дневна гоза носталгије* књига о пријатељству (једина љубавна песма, „Иду дани”, изразито нежна и топла), при чему се не заборављају ни саборци и сапутници из неких других времена: Андрић, Црњански, Ујевић, Лаза Костић, али и Сократ, Платон, Достојевски.

Лепе су и успеле повезнице са *Сеобама*, Бранковим Стражиловом, са Андрићевим Торканом и његовим румом. На тај начин се испуњава простор у „вакуум-добу” или „вакуум између врха и дна” који се у Миовчићевој поезији појављује да значи празнину још увек недокучиву данашњем човеку, растрзаном између присног *некада* и застрашујућег *сага*. И као што је Андрићева поетика изнедрила мост на чијој огради хода Торкан, „лебдећи моћно над страшном празнином”, тако и поезија Здравка Миовчића у последњим циклусима књиге нуди жилавку „што из неба тече”, спајајући човека у задимљеној кафани са божанским укусима и Божијом речју. „Оно чудесно у чудима / И благовесно у људима” точи се у облику вина свима који не допуштају себи да буду заточени страхом и заглашени „муком карантина”, тако супротним од кафанског жамора, песама, па и „шапата вина”. При крају збирке песник се пита: „шта када мину и страх и забрана? Хоће ли знати да се врати / Ко изађе из карантина”. Читаоци ове збирке знаће сигурно коме и чему се могу вратити, и шта треба похранити дубоко у сећање, уколико желе да остану истински здрави. Миовчић је написао још једну оду кафани и бодемији, а без распојасаности и неумерености, чиме је сачувао „бесцјен-благо носталгије” и дух и дах поезије која траје.

Сања ПЕРИЋ

Универзитет у Новом Саду

Филозофски факултет

Одсек за српску књижевност

sanjaperic3223@gmail.com